

Semantyka nazw własnych w ujęciu kontrastywnym. Plan doonimiczny i deonimiczny w języku polskim, angielskim i chińskim

Pracę poświęcono wielowymiarowemu opisowi znaczeń zakodowanych w nazwach własnych i przez nie wyrażanych, który uwzględnia podobieństwa i różnice między systemami onimicznymi trzech języków: polskiego, angielskiego i chińskiego (mandaryńskiego). Kierunek rozważań wyznacza pytanie, jak typ języka, czyli jego właściwości morfologiczne, syntaktyczne i fonologiczne, oraz cechy danej kultury wpływają na tworzenie propriów i posługiwanie się nimi. Ponieważ w tradycji badań lingwistycznych oraz filozofii języka nazw własnych nie rozpatrywano w kontekście semantyki, tzn. uznawano je za jednostki pozbawione leksykalnego, pojęciowego znaczenia, rozprawa wpisuje się w nurt najnowszych ujęć, rozwijanych w duchu językoznawstwa kognitywnego, traktujących propria jako nasemantyzowane elementy leksykonu mentalnego. Przyjęty w całej pracy porównawczy, uniwersalistyczny punkt oglądu stanowi swoiste novum w badaniach onomastycznych ze względu na zestawienie ze sobą zróżnicowanych językowo i kulturowo systemów oraz odrzucenie dominującego w onomastyce europocentryzmu, a także z uwagi na holistyczne podejście do rozdzielanych dotychczas dziedzin opisu onomastycznego (związanych z trzema planami użycia onimów).

Ewolucję stosunku filozofów oraz onomastów do kwestii znaczenia nazw własnych omówiono w pierwszej części pracy. W kolejnych rozdziałach semantykę propriów poddano analizie w wymiarze trzech płaszczyzn ich funkcjonowania: 1) momentu kreacji, a więc stawania się nazwą (płaszczyzna doonimiczna), 2) użycia w komunikacji (płaszczyzna onimiczna), 3) wtórnych użyc, w których nazwa przestaje pełnić funkcję referencjalną (płaszczyzna deonimiczna). Plany doonimiczny i deonimiczny stanowią główne perspektywy oglądu, gdyż przyjmuje się, że nazwa używana w komunikacji w swej podstawowej funkcji (w płaszczyźnie onimicznej) przede wszystkim oznacza, dlatego wartość pojęciowa znaku onimicznego nie musi być w tym wymiarze aktualizowana.

Charakterystykę planu doonimicznego przeprowadzono na podstawie dostępnych w poszczególnych językach opracowań antroponimów i toponimów, niekonfrontowanych jednak dotychczas ze sobą. W pracy zostały przedstawione główne modele strukturalne i semantyczne nazwisk, imion oraz nazw geograficznych funkcjonujące w badanych językach. Następnie wskazano typy sensów przypisywanych przez użytkowników nazwom w ich podstawowej funkcji i formie, tj. w płaszczyźnie komunikacji.

Znaczenia wtórnie użytych nazw, ewokowane w planie deonimicznym, zaprezentowano w odniesieniu do klasyfikacji stworzonej przez autorkę rozprawy, będącej pierwszym syntetycznym modelem opisu niereferencjalnego użycia nazw własnych. Propozycję autorskiej typologii poprzedza omówienie stanu badań dotyczących występowania propriów we wtórnych funkcjach, naświetlające fragmentaryczność oraz niespójność proponowanych dotychczas rozwiązań metodologicznych. Przeprowadzona analiza derywatów nazw własnych pozwoliła zaobserwować strukturalne zróżnicowanie oraz językowo-kulturowe uwarunkowanie zjawiska przechodzenia nazw własnych w nazwy pospolite, co wraz z ustaleniami poczynionymi w pozostałych partiach pracy umożliwiło zredefiniowanie statusu jednostek proprialnych w języku.